

ÎNCHEIEREA TRATATULUI DE PACE DINTRE ROMÂNIA ȘI PUTERILE ALIATE ȘI ASOCIATE. SEMNIFICAȚIA ISTORICĂ A ACESTUI ACT

GHEORGHE TUȚUI

La 10 februarie 1947, după aproape un an de la încheierea celui de al doilea război mondial, prin victoria coaliției antihitleriste și după mai bine de șase luni de confruntări diplomatice, la Paris în clădirea Ministerului de Externe al Franței, de pe Quai d'Orsay, a avut loc solemnitatea semnării tratatului de pace dintre Puterile aliate și asociate pe de o parte și cele cinci state europene, care într-o anumită fază a celui de al doilea război mondial se aflase alături de Germania nazistă.

Evenimentul, de mare însemnătate pentru organizarea postbelică a lumii, a avut înainte de toate semnificația unui moment de *atenuare* a contradicțiilor dintre marile puteri, contradicții care au dat naștere, așa cum se știe, fenomenului politic-diplomatic și militar numit „războiul rece”. Momentul este important și pentru aceea că în anii de după sfârșitul războiului în două din cele patru mari puteri care la conferința de la Potsdam își asumaseră misiunea de a elabora tratatele de pace cu cele 5 țări europene — este vorba de Marea Britanie și S.U.A. — se instauraseră noi conduceri, care se situau pe poziții de forță în relațiile cu U.R.S.S. Ne referim în primul rând la instalarea lui Harry S. Truman la președinția S.U.A. și la înlocuirea premierului W. Churchill de către laburistul C. R. Atlee, victorios în alegerile desfășurate în Anglia, în vara anului 1945. Având reticențe față de colaborarea cu U.R.S.S. în cadrele stabilite anterior atît premierul englez Atlee, dar mai ales H. S. Truman au încercat să schimbe orientările politicii externe a țărilor respective și prilejul cel mai potrivit a fost oferit tocmai de elaborarea și definitivarea tratatelor de pace cu Italia, România, Bulgaria, Finlanda și Ungaria. Această situație se complica și mai mult cu cît problemele care priveau întreaga zonă ce se întindea de la Marea Barentș pînă la Marea Neagră, precum și în Mediterană, erau aprig disputate între marile puteri, ale căror interese erau de cele mai multe ori contradictorii.

Din acest punct de vedere aprecierea făcută la 11 februarie 1947 de către ziarul norvegian „Arbenderbladet” ni se pare deosebit de sugestivă și foarte apropiată de adevăr. Iată ce scria sus-numitul ziar: „Tratatul de pace cu cei cinci aliați europeni ai Germaniei s-au semnat ieri. Nu este un acord între învinși și învingători, ci mai cu seamă între învingători. Întirzierea redactării tratatelor nu se datorează — după aprecierea publicației amintite — neînțelegerii dintre învingători și învinși, ci dificultății pe care învingătorii o aveau pentru a se înțelege între ei”. Această înțelegere, care pînă la urmă a survenit, ducînd la elaborarea și semnarea tratatelor de pace, a avut loc — așa cum re-

latează și presa vremii — pe seama statelor învinse „cărora li s-au prezentat conturile războiului” și care „au avut rolul de spectatori în această mare luptă diplomatică”¹.

Din aceste considerente, adică din cauză că marile puteri au ținut seama în primul rând de interesele lor și numai în mică măsură de cele ale țărilor cu care s-au semnat tratativele de pace, care erau, cu excepția Italiei, țări mici, tratatele de pace, semnate la 10 februarie 1947, inclusiv Tratatul de Pace cu România a fost — așa cum aprecia ministrul de externe în expunerea făcută la 23 august 1947, în Parlament, cu prilejul ratificării Tratatului de Pace — abundent „în clauze purtătoare de griji și de poveri”².

Fiind deci un moment al înțelegerii între marile puteri tratatele de pace semnate la 10 februarie 1947, între care și Tratatul de Pace cu România reprezintă o *contribuție însemnată la cauza păcii și înțelegerii internaționale*. La aceasta a contribuit în mod evident și politica externă a României în care includem și atitudinea delegației guvernamentale la Conferința de la Paris care a fost larg apreciată ca o atitudine realistă și constructivă³.

Pentru România încheierea tratatului de pace cu Națiunile Unite avea o mare însemnătate. Aceasta se datora nu numai faptului că prin tratat urma să pună capăt unui regim internațional care nu ne era favorabil, dar mai ales prin aceea că acum urma să se consfințească într-un document internațional atât încadrarea efectivă a României în efortul războiului antihitlerist, cât și realizările înfăptuite în democratizarea reală a țării. Conferința de Pace reprezintă în același timp prima confruntare internațională de mari proporții la care România democratică populară avea să-și facă auzit glasul său, să-și formuleze punctul său de vedere după care făurirea unei păci durabile poate fi realizată numai cu respectarea voinței fiecărui popor de a-și făuri singur regimul său social, respectarea independenței naționale și neamestecului în afacerile interne ale altor popoare.

Deși se afla într-un stadiu incipient, evoluția relațiilor internaționale ale României în anul 1946 marca clar eșuarea încercărilor forțelor reacționare interne și a sprijinitorilor acestora de peste hotare de a obține izolarea diplomatică a noului regim. Țara noastră se bucura de aprecieri pozitive și de stimă pe plan internațional, dezvoltă relații de colaborare cu tot mai multe țări.

Având în vedere iminența Conferinței de pace⁴ și complexitatea problemelor cu care avea să fie confruntat, guvernul român a întreprins

¹ Citat după St. Lache, Gh. Tuțui, *România și Conferința de Pace de la Paris din 1946*, Editura „Dacia”, Cluj-Napoca, 1978, p. 302.

² *Stenograma ședinței Adunării Deputaților din 23 august 1944* (Extras) în „Monitorul oficial”, partea a III-a, Dezbaterile parlamentare, nr. 72 din 16 octombrie, 1947, p. 1723—1815.

³ Pentru exemplificare, a se vedea „România și Conferința de Pace de la Paris”, *Op. cit.*, p. 249—250.

⁴ Conferința de Pace de la Paris s-a desfășurat între 29 iulie și 14 octombrie 1946. La lucrările ei au participat delegații reprezentând 32 de state în prim plan fiind delegațiile celor cinci mari puteri care constituiau și Consiliul Mi-

și alte acțiuni în vederea apărării intereselor țării. Încă din decembrie 1945, România a prezentat Consiliului Miniștrilor de Externe un memoriu amplu privind cererile de reparații față de Germania, iar în aprilie 1946, un al doilea document despre efortul militar și economic al României în războiul antihitlerist⁵.

În urma primirii invitației adresate la 9 iulie 1946 de guvernul Franței, țara gazdă, în numele Națiunilor Unite, de a participa la Conferința de Pace de la Paris⁶, guvernul dr. Petru Groza, în ședința Consiliului de Miniștri din 9 august a dezbătut și aprobat poziția României față de problemele ce urmau a fi abordate la Conferința de Pace⁷ și a stabilit componența delegației. Expresie a hotărârii țării noastre de a-și apăra cu fermitate cuceririle obținute, independența și suveranitatea națională și de a contribui la instaurarea unei păci juste, delegația română formată din 73 de persoane avea o componență care îmbina înaltul nivel de reprezentare cu temeinica cunoaștere a problemelor, experiența diplomatică și fermitatea politică. Din delegație au făcut parte șeful partidului național liberal Gheorghe Tătărescu, vicepreședinte al Consiliului de Miniștri și secretar de stat la Departamentul Afacerilor Străine; conducătorul de drept al delegației, Gheorghe Gheorghiu-Dej, secretar general al C.C. al P.C.R., ministrul Comunicațiilor și lucrărilor publice; Lucrețiu Pătrășcanu, membru al C.C. al P.C.R., ministrul Justiției, Ștefan Voitec, secretar general al P.S.D., ministrul Educației Naționale, Lotar Rădăceanu, secretar general al P.S.D., ministrul Muncii, Ion Gheorghe Maurer, subsecretar de stat, precum și Florica Bagdazar, Elena Văcărescu, Șerban Voinea, general de brigadă adjutant Dumitru Dămăceanu, ambasadorii României în S.U.A., Anglia și Franța, respectiv Mihai Ralea, Richard Franasovici, Simion Stoilov și Horia Grigorescu, ministrul plenipotențiar la Haga și alți numeroși experți⁸.

Miniștrilor de externe: China, S.U.A., Franța, Anglia și U.R.S.S. Urmau apoi delegațiile celorlalte state din coaliția Puterilor aliate și asociate: Australia, Belgia, Bielorussia, Brazilia, Canada, Etiopia, Grecia, India, Noua Zeelandă, Norvegia, Țările de Jos, Polonia, Cehoslovacia, Uniunea Sud Africană, Ucraina și Iugoslavia. Cinci țări, Mexic, Egipt, Iran, Albania și Austria, au participat ca observatori, având drept de vot consultativ.

În ultima categorie, ca invitați, figurau cele cinci state europene, cu care urma să se încheie tratatele de pace: Italia, România, Ungaria, Bulgaria și Finlanda, țări care erau deosebit de interesate în desfășurarea Conferinței.

⁵ „România în anii revoluției democrat-populare”, Editura politică, București, 1971, p. 226.

⁶ Vezi mai pe larg St. Lache, Gh. Tuțui, „România și Conferința de Pace de la Paris”, Editura „Dacia”, Cluj-Napoca, 1968.

⁷ Proiectul Tratatului de Pace cu România a fost dat publicității în ziua de 31 iulie 1946 simultan la Londra, Paris, Moscova și Washington, iar în 3 august, presa română l-a adus la cunoștința opiniei publice. Tratatul cuprindea un preambul, 38 de articole 8 părți — Frontiere, clauze politice, clauze militare, retragerea forțelor aliate din România și restituiri, clauze economice, clauze relative la Dunăre, clauze finale — și șase anexe („Recueil des Documents de la Conference de Paris”, Paris, 1946, p. 8—9).

⁸ Arhiva M.A.E., fond Conferința Păcii, dosar nr. 71, fila 21.

A doua zi, la București, au fost date publicității declarațiile dr. Petru Groza cu privire la „atitudinea României față de Conferința de Pace“, în care sînt formulate următoarele probleme : dreptul României să ceară și să obțină din partea Națiunilor Unite recunoașterea statutului de țară cobeligerantă ; o îmbunătățire a condițiilor privitoare la limitarea armamentului și a forțelor sale armate ; înlăturarea stipulațiilor articolului 30 din proiectul de tratat, care prevedeau introducerea automată în relațiile noastre economice cu străinătatea a clauzei națiunii cele mai favorizate pentru toate statele Națiunilor Unite, își exprimă satisfacția pentru felul în care au fost soluționate problemele teritoriale și de graniță și precizează că tratatul de pace nu va putea rezolva chestiunea regimului Dunării, aceasta fiind o problemă ce urmează a fi soluționată de către țările riverane⁹.

La Paris, delegația română a desfășurat o susținută activitate pentru promovarea principiilor egalității în drepturi a tuturor statelor, pentru neamestec în afacerile interne, respectarea independenței și suveranității naționale, pentru triumful principiilor colaborării internaționale, pentru recunoașterea cerințelor sale juridice. Astfel, în prima conferință de presă ținută la Ambasada țării noastre de la Paris, Gh. Tătărescu, ministrul de externe al României, arătînd că delegația română este emanația tuturor forțelor democrate ale țării și vorbește în numele întregului popor, a reafirmat hotărîrea guvernului de a adera la principiile Cartei Națiunilor Unite și s-a ridicat cu fermitate împotriva politici de blocuri, pentru colaboare și cooperare internațională.

Chestiunile teritoriale, ale considerării datei de 24 august ca început al participării țării noastre la războiul antihitlerist, ca și recunoașterea cobeligeranței României, au suscitat discuții ample și contradictorii, delegația noastră obținînd în aceste chestiuni nodale numai recunoașteri parțiale. Astfel s-a acceptat să se înscrie în Tratat că România, a încetat încă de la 24 august toate operațiile militare împotriva U.R.S.S., s-a retras din războiul contra Națiunilor Unite și a rupt relațiile cu Germania și sateliții săi, dar participarea sa activă la război a rămas — contrar realității — fixată numai ca începînd de la 12 septembrie 1944, după semnarea convenției de armistițiu¹⁰.

În problema cobeligeranței, discutată mai ales în ședința din 27 august 1946 a Comisiei politice și teritoriale pentru România, după ce

⁹ „Scinteia“, nr. 599 din 15 august 1946 — Declarația guvernului intitulată : „Atitudinea României față de Conferința de Pace“.

¹⁰ Mai pe larg, vezi St. Lache, Gh. Tuțui, în *Op. cit.*, p. 261—263. Și aceasta în pofida faptului că delegatul Uniunii Sovietice din cuvîntarea rostită la Conferință în ziua de 13 august, susținînd cauza țării noastre, spusese : „La 23 august 1944 [...] politica externă a României a luat o întorsătură hotărîtoare. România a încetat complet operațiile militare împotriva Uniunii Sovietice pe toate teatrele de război, a ieșit din războiul împotriva Națiunilor Unite, a rupt legăturile cu Germania și sateliții ei, a intrat în război de partea Națiunilor Unite, împotriva Germaniei și Ungariei (subl. n.). Potrivit convenției de armistițiu, încheiat la 12 septembrie 1944, România s-a obligat să pună la dispoziție, împotriva dușmanului nostru comun, împotriva dușmanului tuturor, a Națiunilor Unite, nu mai

delegatul Ucrainei — prof. N. Petrovski — a argumentat necesitatea ca României să i se acorde acest statut, apreciind că „este un act de justiție”, propunere susținută și de reprezentantul Cehoslovaciei — general Heliodor Pika — s-a trecut la vot, propunerea fiind respinsă cu o majoritate de opt voturi, între care se aflau și cele ale S.U.A., Marii Britanii și U.R.S.S.¹¹

Discuțiile asupra problemelor ridicate de lichidarea urmărilor dictatului de la Viena și fixarea granițelor României în partea de nord-vest a țării, s-au extins pe o perioadă mai mare. După hotărîrea miniștrilor afacerilor externe a celor patru mari puteri din 7 mai 1946, care stabilise că frontiera dintre România și Ungaria va fi aceea de la 1 ianuarie 1938, guvernul maghiar a desfășurat o amplă acțiune diplomatică urmărind modificări teritoriale în defavoarea României. Noile pretenții revizioniste ale Ungariei, respinse cu puternice argumente de către delegația română, nu au fost acceptate nici de către plenul Comisiei teritoriale pentru România și Ungaria, care, la 5 septembrie 1946, a acceptat formularea stabilită de către Consiliul miniștrilor de externe.

La 10 octombrie 1946, începînd cu cea de a 37-a ședință plenară, lucrările Conferinței de Pace privind tratatul cu România au intrat în faza finală. În această ședință, care a durat, cu întreruperi, de la orele 10,5 pînă tirziu noaptea la 1,40, au avut loc ultimele discuții cu caracter general, la care au participat V. M. Molotov, șeful delegației sovietice, Ernest Bevin, din partea Marii Britanii, Eduard Kardely, șeful delegației iugoslave, senatorul Vandenberg din partea S.U.A. și generalul cehoslovac Heliodor Pika, iar apoi s-a procedat la votarea pe articole, urmînd ca definitivarea documentelor să se facă de către miniștrii de externe ai marilor puteri, care urmau să se întîlnească către finele anului 1946, la New York, cu prilejul celei de a doua sesiuni a O.N.U.

Desfășurarea acestei ultime acțiuni diplomatice a fost urmărită cu multă atenție de către România, care a făcut mai multe demersuri ce urmăreau obținerea unor modificări și îmbunătățiri ale tratatului de pace, modificări care-i fuseseră refuzate la Paris. În acest scop la 13 noiembrie 1946, la 9 zile după începerea Conferinței miniștrilor de externe, guvernul român a înaintat celor patru miniștri de externe memoriul intitulat : „Observațiile guvernului român privitoare la Proiectul de Tratat de pace cu România”. Document fundamentat, cu o temeinică argumentare juridică, memoriul arată că „guvernul român crede de datoria sa să prezinte cu toată sinceritatea cîteva observații asupra unor chestiuni pe care le socotește deosebit de grave și importante”¹² (subl. ns.).

puțin de 12 divizii cu toate mijloacele de întărire. Prin aceasta România a acordat ajutor Națiunilor Unite și în primul rînd Uniunii Sovietice, care, mai mult decît celelalte țări, a suportat greutățile atacurilor militare din partea Germaniei și a sateliților ei” (Discursul rostit de A. I. Vișinski, delegat al U.R.S.S. la Conferința de Pace de la Paris — 13 august 1946, în „Scinteia”, nr. 601 din 16 august 1946).

¹¹ Au votat pentru : Belorusia, Cehoslovacia, Franța și Ucraina (Arhiva M.A.E., fond Conferința Păcii, vol. 71, fila 105).

¹² Recueil des Documents de la Conférence de Paris”, Paris, 1946, tom. IV, p. 145—158.

Memoriul românesc cerea Consiliului Miniștrilor de Externe recunoașterea cobeligeranței României, modificarea articolelor 3 și 4 din clauzele politice, 24, 24 bis, 26, 27 și 30 bis din clauzele economice și articolul 34 care cuprindea clauza referitoare la regimul Dunării, articole care au fost ușor modificate, uneori în favoarea României.

La 20 ianuarie 1947, în marea sală a Departamentului de Stat din Washington, a avut loc ceremonia semnării de către S.U.A. a Tratatelor de pace, șase zile mai târziu documentul a sosit în capitala României. Peste puțin timp, la 1 februarie 1947, Consiliul de Miniștri al României a hotărât să purceadă la semnarea Tratatului de pace. Cu acest prilej, dr. Petru Groza după ce a evidențiat caracterul unitar al tratatului, a cerut guvernului să-l accepte în forma existentă și cu conștiința că a făcut tot ce a depins de el pentru a apăra interesele țării¹³.

Apropierea marelui eveniment, semnarea Tratatului de Pace, a prilejuit forțelor revoluționare din România atât trecerea în revistă a principalelor momente din ascutita luptă politică și diplomatică desfășurată după eliberare cit și prezentarea clară a orientărilor în politica externă. Astfel articolul „Tratatul de pace” publicat de „Scinteia” evidenția faptul că tratatul „este rezultatul unei lupte îndârjite”, în care forțele democratice, naționale au fost silite la un efort maxim, pe de o parte în vederea îndepărtării din fruntea vieții politice românești a elementelor vinovate de această situație, pe de altă parte, pentru a convinge forurile democratice internaționale că România a lichidat cu un trecut rușinos și a apucat pe o cale nouă¹⁴.

În pas cu desfășurarea evenimentelor, la 1 februarie 1947, guvernul român a stabilit componența delegației ce urma să meargă la Paris pentru semnarea Tratatului de pace : Gheorghe Tătărescu, Lucrețiu Pătrășcanu, Ștefan Voitec și general Dumitru Dămăceanu, a aprobat, de asemenea, declarația ce urma să fie făcută cu acel prilej. A doua zi, după sosirea la Paris, la 8 februarie 1947, delegația română a remis la Quai d'Orsay o notă cuprinzând observațiile guvernului român în legătură cu tratatul de pace¹⁵ spre a fi adusă la cunoștința reprezentanților puterilor aliate și asociate. Declarația, referindu-se la hotărîrea formulată de art. 2 din Tratat, care declară nulă și neavenită sentința de la Viena din 30 august 1940 și restabilește frontiera româno-ungară la traseul de la 1 ianuarie 1938, arată că aceasta „pune în sfârșit capăt pentru vecie opresiunii îndelungate și repetate a cărei victimă a fost poporul român. Pronunțată în numele justiției și în același timp — sintem convinși — în numele sacrificiilor fără număr consimțite de întreaga națiune română, această hotărîre deschide perspectivele serioase unei colaborări fecunde între poporul român și poporul ungar și promite să stingă ultimele focare de agitație, moștenire a unui trecut dureros care a

¹³ Arhiva C.C. al P.C.R., fondul nr. 103, dos. 9028, f. 1—28.

¹⁴ „Scinteia”, nr. 739 din 3 februarie 1947.

¹⁵ Vezi „Declarația guvernului român cu prilejul semnării Tratatului de pace cu puterile aliate și asociate”, în St. Lache, Gh. Țuțui, *Op. cit.*, p. 322—324.

impiedicat pînă astăzi restabilirea unor relații amicale între aceste două popoare¹⁶.

Exprimînd hotărîrea guvernului român de a face tot ceea ce depinde de el pentru a executa obligațiile ce decurg din Tratat, nota conținea în același timp și rezervele țării noastre față de unele obligații excesive sau nedrepte și își exprima regretul că nu s-a ținut seama de importanța contribuției militare și economice adusă la războiul contra Germaniei hitleriste și a sateliților săi.

În continuare, documentul sus-amintit cuprindea o expunere de principii asupra poziției României în relațiile internaționale, a hotărîrii sale de a contribui la organizarea postbelică a lumii.

În acest ceas solemn, se arată în declarație, în care România caută colaborarea tuturor popoarelor iubitoare de pace și de libertate, ea ține să aducă fără nici o întîrziere adeziunea ei totală la principiile Cartei Națiunilor Unite, principii adoptate și deja traduse în fapt, asigurînd tuturor persoanelor supuse jurisdicției sale, fără nici o deosebire de rasă, origine etnică și religie, folosirea deplină și întreagă a drepturilor omului și a libertăților fundamentale. Credincioasă acestor principii, România nu a așteptat nici o presiune internă și nici o injoncțiune externă pentru a garanta naționalităților minoritare stabilite pe teritoriul său un regim de perfectă libertate. România înțelege să nu se dea înlături pe viitor de la nici o sforțare, care ar putea îmbunătăți condițiile vieții materiale și morale a omului și nu va înlătura nici o inițiativă care ar putea să dezvolte colaborarea internațională și să întărească securitatea colectivă. Din justiția socială, România își face o dogmă, iar din politica păcii și a bunei înțelegeri internaționale își face lege.

La 10 februarie 1947, după aproape zece luni de discuții și incertitudini, a avut loc ceremonia semnării Tratatului de pace între România și Puterile Aliate și Asociate, act internațional care avea să influențeze dezvoltarea ulterioară a României.

Tratatul de pace între România și Puterile aliate și asociate proclama încetarea stării de război și reprezenta o bază trainică pentru dezvoltarea relațiilor externe ale țării noastre, încadrarea sa în Organizația Națiunilor Unite, aderarea ei la orice convențiune internațională.

Consecvent principiilor afirmate de colaborarea între popoare pe baza egalității suverane, la 12 iunie 1947, guvernul român a adresat Secretariatului General al Organizației Națiunilor Unite cererea ca România să fie admisă ca membru al Organizației, angajîndu-se să respecte toate obligațiile ce decurg din Cartă. „Guvernul român — se arăta în cerere — fără a mai aștepta intrarea în vigoare a Tratatului de pace voiește să utilizeze termenele utile fixate de regulamentul Organizației, pentru a prezenta cererea de admitere a României în Organizația Națiunilor Unite¹⁷.

¹⁶ Arhiva M.A.E., fond 271, dosarul E 9, volumul 193.

¹⁷ „România în anii revoluției democrat-populare“, Op. cit., p. 237.

În același timp, pe baza hotărîrii Biroului Politic al C.C. al P.C.R., grupul parlamentar comunist a luat inițiativa de a folosi adunarea solemnă a guvernului și parlamentului consacrate sărbătoririi celei de a treia aniversări a eliberării patriei, pentru ratificarea Tratatului de pace. Propunerea P.C.R. a fost însușită și după ce a fost ascultat raportul ministrului de externe și cuvîntul reprezentanților grupurilor parlamentare, Adunarea Deputaților a hotărît în unanimitate ratificarea Tratatului de pace. O săptămînă mai tîrziu, la 29 august, Tratatul a fost ratificat și de către Prezidiul Sovietului Suprem al U.R.S.S., act prin care se încheie această dificilă și complicată problemă internațională.

Prin semnarea și ratificarea Tratatului de pace — se arată într-un articol apărut în ziarul „Scînteia” — România intră într-o nouă fază de relații internaționale, politice și economice. Ea își propune să joace astfel un rol activ în lupta pentru statornicirea unei păci trainice, pentru democrație și colaborare între națiuni, aducînd în noua viață internațională o experiență și învățăminte din cele mai prețioase. În același timp, arată articolul, semnarea Tratatului de pace are loc în condițiile creșterii conștiinței civice a întregii națiuni române, care va ști să-și aducă propria contribuție la cauza colaborării internaționale¹⁸.

Această orientare — de afirmare largă în politica internațională — s-a concretizat în primul rînd în aceea că încă din cursul anului 1947 între România și țările vecine, Bulgaria, Cehoslovacia, Iugoslavia și Ungaria au avut loc schimburi de vizite ale unor delegații guvernamentale, care s-au soldat, în final, cu semnarea unor tratate bilaterale de prietenie, colaborare și asistență mutuală. Primul pas în această direcție a fost făcut prin vizita delegației guvernamentale române în Iugoslavia în zilele de 7—9 iunie 1947 și convorbirile ce s-au desfășurat la Belgrad. Festivitățile care au avut loc în țara vecină, primirea delegației române de către Iosip Broz Tito, ca și acordurile semnate cu acest prilej dovedesc că această acțiune a contribuit — așa cum aprecia ziarul „Barba” — la consolidarea relațiilor prietenești dintre popoarele Iugoslaviei și României și au avut un efect stimulator în eforturile pe care țările din Balcani le desfășurau pentru asigurarea, în această zonă, a unei păci durabile. Concludent pentru succesele politicii externe românești este și faptul că pînă la finele anului 1947 țara noastră avea relații diplomatice cu 23 de țări și economice cu 26. •

Referindu-ne la acest aspect al problemei și cu precizarea că nu vom întreprinde aici o analiză a cauzelor, precizăm că legăturile comerciale ale României s-au îndreptat în acest timp cu prioritate spre U.R.S.S. care deținea, în decembrie 1947, 52,56% din totalul exporturilor și 46,30% la importuri.

Tot în aceeași orientare se înserează și refuzul guvernului român, dat la 12 iulie 1947, reprezentanților Angliei și Franței, care ne invitase .

¹⁸ „Scînteia”, nr. 746 din 10 februarie 1947.

la o conferință unde urma să se discute propunerea făcută de George Marshall — secretarul de Stat al S.U.A., — de a se accepta ajutorul economic al S.U.A. în refacerea postbelică a țărilor europene.

În sfârșit, ultima problemă la care ne vom referi, în legătură cu semnificația Tratatului de Pace semnat la 10 februarie 1947, este aceea a granițelor României. Această problemă a fost reglementată parțial și incomplet prin Convenția de armistițiu din 12 septembrie 1944 care cuprindea următoarele prevederi: a) Articolul 4. „Se restabilește frontiera de stat între Uniunea Republicilor Sovietice Socialiste și România, stabilită prin Convențiunea sovieto-română din 28 iunie 1940” și articolul 19 care avea următorul cuprins: „Guvernele aliate socotesc hotărârile arbitrajului de la Viena, cu privire la Transilvania, ca nule și inexistente și sînt de acord ca Transilvania (sau cea mai mare parte a ei) să fie restituită României sub condiția confirmării prin Tratatul de Pace”¹⁹.

Referitor la aceste prevederi se pot face următoarele obiecții: a) Problema la care se referă articolul 4 este formulată clar și tranșant fără a lăsa viitoarei Conferințe de Pace nici un cuvînt de spus. Aceasta spre deosebire de problema de la articolul 19, unde se formulează două rezerve. 1. O rezervă de natură teritorială (sau cea mai mare parte a ei). 2. O rezervă de natură procedurală. Aceea ca restituirea Transilvaniei României să fie confirmată prin Tratatul de Pace²⁰. Ce însemna această formulare în legătură cu Transilvania? Iată cum răspunde Gheorghe Tătărescu în fața Adunării Deputaților: „Retrocedarea Transilvaniei fusese astfel lăsată fără de soluție și fusese așezată prin Convenția de armistițiu pe drumul a două alternative. De aceea redobîndirea întregii Transilvanii a constituit pentru guvernul nostru obiectivul cel mai important al acțiunii sale, centrul întregii sale activități diplomatice”. Rezultatele activității energice desfășurate de diplomația română ca și a politicii naționale juste promovate de guvern s-au reflectat astfel în articolul 2 al Tratatului de Pace: „Hotărârile sentinței de la Viena din 30 august 1940 sînt declarate nule și neavenite. Frontiera dintre România și Ungaria este restabilită prin articolul de față astfel cum exista la 1 ianuarie 1938”.

În încheierea acestei succinte prezentări și ca o apreciere a însemnătății încheierii la 10 februarie 1947 a Tratatului de Pace, vom cita un fragment din concluziile formulate de dr. Petru Groza la încheierea ședinței Consiliului de Miniștri din 1 februarie 1947, for guvernamental, care a analizat prevederile Tratatului de Pace în forma lui definitivă.

„Tratatul de Pace — arăta premierul român — are și părți de lumină și părți umbrite. El consfințește odată pentru totdeauna dreptu-

¹⁹ „România liberă”, nr. 33 din 17 septembrie 1944.

²⁰ Vezi, „Tratat de pace între România și Puterile aliate și asociate...”, în St. Lache, Gh. Țuțui, *Op. cit.*, p. 324—348.

rilor asupra hotarelor neatinse ale Ardealului. Acordul acesta cu caracter istoric de reintregire a Transilvaniei este o operă cu care se mîndrește guvernul nostru“ (s.n.). Reținînd și faptul că Tratatul cuprinde și sarcini grele, dr. Petru Groza arată că acestea vor trece. „Ceea ce rămîne însă — sublinia premierul român — este țara ca o unitate cu hotarele ei așa cum sînt“, țara care „este deajunsă temelie pentru ca să pășim uniți la reconstrucție, pentru ca să creăm condiții de viață nouă pentru poporul nostru și pentru naționalitățile conlocuitoare“²¹ (subl. ns.).

²¹ Arhiva C.C. al P.C.R., fondul 103, dosar 9028, fila 28.